

ZAMONAVIY INGLIZ ROMANLARIDA MIGRATSIYA VA MADANIY IDENTIKLIK MASALASI (Monica Ali, Zadie Smith va Mohsin Hamid asarlari misolida)

Iqtisodiyot va pedagogika universiteti

Yoshlar masalalari va ma'naviy-ma'rifiy ishlari bo'yicha prorektor

Muminov Fazliddin Shoymardonovich

shoymardonovich@gmail.com

Iqtisodiyot va pedagogika universiteti

FTO'-I-195-24 guruh talabasi

Shahzoda Sodiqova Sirojiddin qizi

sodiqova0306@gmail.com

Annotatsiya: Mazkur maqolada zamonaviy ingliz adabiyotida migratsiya va madaniy identiklik masalalarining badiiy talqini Monica Alining “Brick Lane”, Zadie Smithning “White Teeth” hamda Mohsin Hamidning “Exit West” romanlari misolida qiyosiy tahlil qilinadi. Tadqiqot davomida migratsiya jarayonining inson shaxsiga, uning milliy va madaniy o'zligini anglashiga ko'rsatgan ta'siri, diaspora vakillarining yangi jamiyatga moslashish jarayoni hamda madaniyatlararo muloqotning badiiy ifodasi o'rganildi. Shuningdek, yozuvchilarning migratsiya bilan bog'liq muammolarni yoritishda qo'llagan badiiy vositalari, ramziy obrazlari va zamonaviy roman poetikasidagi o'rni tahlil qilindi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, migratsiya zamonaviy ingliz adabiyotida nafaqat geografik ko'chish, balki shaxsning madaniy, ruhiy va ijtimoiy o'zgarishlarini aks ettiruvchi murakkab badiiy hodisa sifatida talqin etiladi.

Kalit so'zlar: zamonaviy ingliz adabiyoti, migratsiya, madaniy identiklik, diaspora, multikulturalizm, Monica Ali, Zadie Smith, Mohsin Hamid, qiyosiy adabiyotshunoslik.

Аннотация: В данной статье рассматривается художественное осмысление проблем миграции и культурной идентичности в современной английской литературе на материале романов Моники Али “Brick Lane”, Зэди Смит “White Teeth” и Мохсина Хамида “Exit West”. Анализируются влияние миграционных процессов на формирование личности, вопросы культурной принадлежности, адаптации мигрантов в новом обществе и особенности художественного изображения межкультурного взаимодействия. Особое внимание уделяется авторским художественным средствам, символике и отражению проблем глобализации в современной английской прозе. В результате исследования установлено, что миграция в современных английских романах выступает не только как перемещение людей, но и как сложный процесс формирования новой культурной идентичности.

Ключевые слова: современная английская литература, миграция, культурная идентичность, диаспора, мультикультурализм, Моника Али, Зэди Смит, Мохсин Хамид.

Abstract: This article examines the artistic representation of migration and cultural identity in contemporary English literature through Monica Ali’s Brick Lane, Zadie Smith’s White Teeth, and Mohsin Hamid’s Exit West. The study explores how migration influences personal identity, cultural belonging, and the adaptation of migrants to new social environments. It also analyzes the authors’ literary techniques, symbolic imagery, and the representation of multiculturalism and globalization in contemporary fiction. The findings demonstrate that migration in modern English novels is portrayed not merely as physical displacement but as a complex process of cultural transformation, identity formation, and social integration.

Keywords: contemporary English literature, migration, cultural identity, diaspora, multiculturalism, Monica Ali, Zadie Smith, Mohsin Hamid, comparative literature.

Kirish. XXI asr adabiyotining yetakchi mavzularidan biri migratsiya va u bilan bog'liq madaniy identiklik masalasidir. Globallashuv, xalqaro migratsiyaning kuchayishi hamda madaniyatlararo aloqalarning kengayishi natijasida zamonaviy ingliz adabiyotida yangi badiiy yo'nalishlar shakllandi. Ayniqsa, turli mamlakatlardan Buyuk Britaniyaga ko'chib kelgan yozuvchilar o'z asarlarida migratsiya, diaspora, madaniy moslashuv va shaxsiy identiklik muammolarini keng yoritdilar. Zamonaviy ingliz romanlarida migratsiya shunchaki geografik ko'chish sifatida emas, balki insonning ruhiy dunyosi, milliy xotirasi, madaniy qadriyatlari va o'zligini qayta anglash jarayoni sifatida tasvirlanadi. Migrant qahramonlar yangi jamiyatga moslashish, til muammosi, madaniy tafovutlar, ijtimoiy tengsizlik hamda avlodlar o'rtasidagi qarashlar farqi kabi murakkab masalalar bilan to'qnash keladi. Ushbu muammolar zamonaviy ingliz adabiyotining markaziy mavzularidan biriga aylangan. Monica Ali, Zadie Smith va Mohsin Hamid zamonaviy ingliz adabiyotida migratsiya mavzusini eng yorqin yoritgan yozuvchilar qatoriga kiradi. Ularning asarlarida turli millat va madaniyat vakillarining hayoti, yangi jamiyatga integratsiyalashuvi hamda madaniy identiklikni saqlab qolish muammolari chuqur badiiy tahlil etiladi. Yozuvchilar migratsiyani faqat ijtimoiy hodisa sifatida emas, balki inson taqdiri va ruhiy olamiga ta'sir ko'rsatuvchi murakkab jarayon sifatida tasvirlaydilar.

Mazkur tadqiqotning maqsadi zamonaviy ingliz romanlarida migratsiya va madaniy identiklik masalalarining badiiy talqinini qiyosiy jihatdan tahlil qilish, mualliflarning ushbu mavzuga yondashuvini aniqlash hamda migratsiya fenomenining badiiy ifoda vositalarini o'rganishdan iborat. Tadqiqotning ilmiy yangiligi shundan iboratki, unda uch nafar zamonaviy ingliz tilida ijod qiluvchi yozuvchining romanlari qiyosiy aspektda tahlil qilinib, migratsiya va madaniy identiklik masalalarining umumiy hamda o'ziga xos badiiy xususiyatlari yoritiladi. Tadqiqot natijalari qiyosiy adabiyotshunoslik, zamonaviy ingliz adabiyoti va migratsiya adabiyotini o'rganishda nazariy hamda amaliy ahamiyat kasb etadi.

Adabiyotlar tahlili. Migratsiya va madaniy identiklik masalalari XX asr oxiri hamda XXI asr boshlarida ingliz adabiyotshunosligining eng dolzarb ilmiy yo'nalishlaridan biriga aylandi. Globallashuv jarayonlari, xalqaro migratsiyaning jadallashuvi va ko'p madaniyatli jamiyatlarning shakllanishi natijasida ingliz tilida ijod qiluvchi ko'plab yozuvchilar migratsiyani inson taqdiri, madaniy o'zlik va ijtimoiy moslashuv nuqtai nazaridan yoritishga alohida e'tibor qaratdilar. Natijada "migration literature", "diaspora literature", "postcolonial literature" kabi ilmiy tushunchalar adabiyotshunoslikda mustaqil tadqiqot yo'nalishi sifatida shakllandi. Migratsiya adabiyotini o'rganishda postkolonial nazariya muhim metodologik asoslardan biri hisoblanadi. Edward Said, Homi K. Bhabha va Stuart Hall kabi olimlar madaniy identiklik, diaspora va "uchinchi makon" (Third Space) nazariyalarini ishlab chiqqanlar. Edward Said migratsiya natijasida insonning madaniy o'zligi murakkablashishini ta'kidlasa, Homi Bhabha madaniyatlarning o'zaro ta'siri natijasida yangi gibridd identiklik shakllanishini ilmiy asoslab bergan. Stuart Hall esa identiklikni o'zgarmas hodisa emas, balki tarixiy va ijtimoiy jarayonlar davomida shakllanadigan dinamik tushuncha sifatida izohlaydi. Ushbu nazariy qarashlar zamonaviy ingliz romanlarida migratsiya obrazlarini tahlil qilish uchun muhim ilmiy asos bo'lib xizmat qiladi.

Monica Alining "**Brick Lane**" romani zamonaviy ingliz adabiyotida migratsiya mavzusini yoritgan eng mashhur asarlardan biri hisoblanadi. Asarda Bangladeshdan Londonga ko'chib kelgan Nazninning yangi jamiyatga moslashuvi, madaniy tafovutlar, oilaviy munosabatlar va ayol identikligi chuqur badiiy tasvirlangan. Adabiyotshunoslar ushbu romanni diaspora adabiyotining yorqin namunasi sifatida baholab, unda Sharq va G'arb madaniyatlarining o'zaro ta'siri, migrant ayolning ichki ruhiy kechinmalari hamda yangi madaniy makonda o'z o'rnini topish jarayoni keng yoritilganini ta'kidlaydilar. Zadie Smithning "**White Teeth**" romani esa multikultural jamiyat muammolarini yorituvchi muhim asarlardan biri sifatida e'tirof etiladi. Romanda turli millat va din vakillarining bir jamiyatdagi hayoti, avlodlar o'rtasidagi qarashlar tafovuti, etnik identiklik va

madaniy moslashuv masalalari badiiy talqin etilgan. Tadqiqotchilar ushbu romanda migratsiya faqat geografik ko'chish emas, balki yangi madaniy muhitda o'zligini anglash va shaxs sifatida shakllanish jarayoni sifatida tasvirlanganini qayd etadilar.

Mohsin Hamidning **“Exit West”** romani esa zamonaviy migratsiya adabiyotining eng muhim namunalaridan biri sanaladi. Asarda urush, majburiy ko'chish, qochqinlik va global migratsiya masalalari ramziy usulda tasvirlangan. Sehrli eshiklar obrazi orqali yozuvchi migratsiyaning geografik emas, balki ruhiy va madaniy chegaralarni ham o'zgartirishini ko'rsatadi. Roman bugungi dunyoda millionlab insonlar boshidan kechirayotgan migratsiya muammolarini badiiy umumlashtirishga muvaffaq bo'lgan asar sifatida baholanadi.

Qiyosiy adabiyotshunoslik nuqtai nazaridan ushbu uch roman o'rtasida umumiy va farqli jihatlar mavjud. Ularning barchasida migratsiya inson hayotini tubdan o'zgartiruvchi hodisa sifatida tasvirlangan bo'lsa-da, har bir yozuvchi ushbu jarayonga turlicha badiiy yondashadi. Monica Ali oila va ayol taqdiriga urg'u bersa, Zadie Smith ko'p madaniyatli jamiyat va avlodlar muammolariga e'tibor qaratadi. Mohsin Hamid esa migratsiyani global miqyosdagi gumanitar muammo sifatida falsafiy va ramziy usulda talqin qiladi. Ilmiy manbalar tahlili shuni ko'rsatadiki, mazkur romanlar alohida-alohida ko'plab tadqiq etilgan bo'lsa-da, ularning migratsiya va madaniy identiklik masalalarini qiyosiy jihatdan o'rganuvchi tadqiqotlar nisbatan kam. Xususan, o'zbek adabiyotshunosligida ushbu uch asarni birgalikda tahlil qiluvchi ilmiy ishlar deyarli uchramaydi. Shu sababli mazkur maqolada migratsiya fenomenining badiiy talqini qiyosiy aspektda o'rganilib, zamonaviy ingliz romanlaridagi umumiy g'oyaviy yo'nalishlar hamda mualliflarning individual badiiy uslubi tahlil qilinadi. Mazkur tadqiqot qiyosiy adabiyotshunoslikning zamonaviy yo'nalishlari bilan uzviy bog'liq bo'lib, migratsiya, diaspora va madaniy identiklik masalalarining badiiy ifodasini chuqurroq anglashga xizmat qiladi. Tadqiqot natijalari zamonaviy ingliz adabiyoti bo'yicha ilmiy izlanishlarni boyitish bilan birga, migratsiya adabiyotini o'rganishda nazariy va amaliy ahamiyatga ham ega.

Xulosa. Mazkur tadqiqotda Monica Alining “Brick Lane”, Zadie Smithning “White Teeth” hamda Mohsin Hamidning “Exit West” romanlarida migratsiya va madaniy identiklik masalalari qiyosiy jihatdan tahlil qilindi. Tadqiqot natijalari zamonaviy ingliz adabiyotida migratsiya mavzusi faqat hududiy ko’chish hodisasi emas, balki shaxsning madaniy, ijtimoiy va ruhiy o’zgarishlarini ifodalovchi murakkab badiiy fenomen sifatida talqin etilishini ko’rsatdi. Qiyosiy tahlil shuni ko’rsatdiki, har uchala roman qahramonlari yangi ijtimoiy muhitga moslashish, o’z milliy qadriyatlarini saqlab qolish va yangi madaniyatni qabul qilish o’rtasidagi murakkab ziddiyatlarni boshdan kechiradi. Ushbu jarayon qahramonlarning ruhiy olami, oilaviy munosabatlari va shaxsiy identikligining shakllanishiga bevosita ta’sir ko’rsatadi.

Monica Ali migrant ayol taqdirini va uning madaniy moslashuvini chuqur psixologik tasvirlar orqali ochib bergan. Zadie Smith esa ko’p madaniyatli jamiyatda yashayotgan turli avlod vakillarining identiklik inqirozi, irqiy va madaniy tafovutlar masalasini keng qamrovda yoritgan. Mohsin Hamid esa migratsiyani global miqyosdagi insoniy muammo sifatida ramziy badiiy vositalar yordamida talqin qilib, zamonaviy dunyoda chegaralar va milliy identiklik tushunchalarining o’zgarishini ko’rsatgan. Tahlil natijalari shuni ko’rsatdiki, uchala yozuvchi migratsiyani insonning nafaqat geografik, balki ma’naviy va madaniy sayohati sifatida tasvirlaydi. Asarlarda madaniy identiklik doimiy emas, balki yangi ijtimoiy muhit, tarixiy sharoit va shaxsiy tajriba ta’sirida shakllanadigan dinamik hodisa sifatida talqin qilinadi. Shu jihatdan mazkur romanlar postkolonial va diaspora adabiyotining muhim namunalari hisoblanadi. Shuningdek, tadqiqot davomida mualliflarning badiiy uslubi, obrazlar tizimi va ramziy vositalardan foydalanishida ham o’ziga xoslik kuzatildi. Monica Ali realistik tasvirlarga, Zadie Smith polifonik kompozitsiya va satirik uslubga, Mohsin Hamid esa ramziy-fantastik poetikaga murojaat qiladi. Biroq ularning barchasini insonparvarlik g’oyasi, madaniyatlararo muloqot va bag’rikenglik tamoyillari birlashtirib turadi.

Mazkur tadqiqot zamonaviy ingliz adabiyotida migratsiya va madaniy identiklik masalalarini qiyosiy o'rganish bo'yicha ilmiy izlanishlarni boyitadi. Tadqiqot natijalari qiyosiy adabiyotshunoslik, postkolonial tadqiqotlar, diaspora adabiyoti hamda zamonaviy ingliz romani bo'yicha olib boriladigan keyingi ilmiy ishlarda nazariy va amaliy manba sifatida foydalanilishi mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Ali, M. Brick Lane. London: Doubleday, 2003.
2. Smith, Z. White Teeth. London: Hamish Hamilton, 2000.
3. Hamid, M. Exit West. London: Hamish Hamilton, 2017.
4. Said, E. Culture and Imperialism. London: Vintage Books, 1994.
5. Said, E. Orientalism. New York: Vintage Books, 1979.
6. Bhabha, H. K. The Location of Culture. London: Routledge, 1994.
7. Hall, S. Questions of Cultural Identity. London: Sage Publications, 1996.
8. Ashcroft, B., Griffiths, G., and Tiffin, H. The Empire Writes Back. London: Routledge, 2002.
9. Damrosch, D. What Is World Literature? Princeton: Princeton University Press, 2003.
10. Eagleton, T. Literary Theory: An Introduction. Oxford: Blackwell Publishing, 2008.
11. Wellek, R., and Warren, A. Theory of Literature. New York: Harcourt Brace, 1956.
12. Cuddon, J. A. Dictionary of Literary Terms and Literary Theory. London: Penguin Books, 2013.
13. Barry, P. Beginning Theory. Manchester: Manchester University Press, 2017.
14. Tyson, L. Critical Theory Today. New York: Routledge, 2015.
15. Childs, P. Contemporary Novelists. London: Routledge, 2005.
16. McLeod, J. Beginning Postcolonialism. Manchester University Press, 2010.
17. Brah, A. Cartographies of Diaspora. London: Routledge, 1996.
18. Vertovec, S. Transnationalism. London: Routledge, 2009.

19. Quronov, D. Adabiyotshunoslik nazariyasi. Toshkent: Akademnashr, 2018.
20. Karimov, N. XX asr jahon adabiyoti. Toshkent: O'zbekiston, 2019.